

et strengt arkitektonisk mønster, som bevirker, at man ikke behøver servitutter udover højde og bredde på mindsten og beplantning.

Gravstederne i den syd-nordvendte hovedgang og det tværgående midterparti i den sydlige gravgård er tænkt udlagt i græs, og der er i sidstnævnte midterparti kun anvendt brosten nedlagt i græsset som markering mellem gravstederne. I den syd-nordvendte hovedgang er gravstederne tænkt adskilt med lav fladebeplantning af *pinus mugo pumilio*.

På disse græsgrave må der kun anvendes liggesten af bestemt materiale (granit, nexøsandsten og ølandskalksten); de må være af en bestemt størrelse og ikke være polerede; men på baggrund af det samlede antal gravsteder, ca. 850, udgør disse servitutbelagte græsgrave kun ca. 10 %, og der vil, som tidligere nævnt, være publikum til et mindre antal, ikke mindst da disse grave er placeret langs anlæggets hovedgange.

Som man vil bemærke, er langt det overvejende antal af gravstederne udlagt som 1,50 m², da jeg finder denne størrelse ideel til urnegrave, og prisen for et sådant gravsted er (i hvert fald her i Odense) overkommelig for publikum.

De store grave, som er udlagt mod øst op mod læbæltet, er for så vidt urnehaven

uvedkommende, da de tænkes anvendt til kistebegravelse; men de er taget med på planen af hensyn til helheden.

Anlægget af urnehaven er som nævnt påbegyndt i 1962 og ventes at ville strække sig over en 5-årig periode, således at det færdige anlæg i 1968 fremtræder i takt med behovet for nye urnegrave.

Kirkegårde i Salzburg og Salzkammergut

Fhv. overlærer Dagmar Carlsen-Skiødt

Hvis man er historisk interesseret, er der to ting, som man altid skal se, når man er på rejse, og det er kirker og kirkegårde.

På en rejse i september 1962 tog jeg ud til Salzburg kommunale kirkegård og var der så heldig at overvære en begravelse fra kapellet. Det var en enke efter en hofrat, som blev begravet. I kapellet bad præsten en kort bøn, og derefter blev kisten på en katafalk kørt ud til graven.

Hvor var de kommunale ligbærere fine!

De lignede fuldstændig generaler i sorte uniformer med sølvepauletter på skuldrene, sølvsnore hen over brystet og trekantede hatte med sølvbånd. Salzburg'er-

ne har her ved en begravelse beholdt en uniform fra kejsertiden.

Ved graven holdt præsten en tale, og der blev stænket vievand på kisten. Kran-sene ved sydlandske begravelser er meget større, end vi bruger dem herhjemme. Jeg så ved en anden grav flere hundrede kranser; men det var også en af Salzburg-ernes førende mænd, der dagen i forvejen var blevet begravet.

Bagefter gik jeg rundt på kirkegården, den var stor og smukt holdt med mange kønne monumenter. Det eneste, som jeg fandt af særlig interesse, var de mange muhamedanergrave fra de to verdenskrige. Det var underligt at se halvmånen på disse grave.

Skal man i Salzburg se gamle grave, så findes de på Sct. Peters kirkegård, som mange mennesker går igennem, når de skal til Sct. Peters kælder — en kendt restaurant!

Det er den ældste kirkegård, helt fra ca. 700, og her er mange gamle grave med smukke jernkors eller forvitrede tavler over gamle salzburgerlægter. Også store gravkapeller og de berømte katakomber findes her. At der begravnes endnu, så jeg på nogle grave med årstal fra den senere tid. Nogle grave var pænt holdte, andre forfaldne og overgroet med ukrudt. Enkelte havde billeder af den afdøde, en almindelig skik, som man ofte ser på sydlandske kirkegårde.

Men den mest interessante kirkegård i Salzburg ligger bag ved Sct. Sebastianskirken, og man kommer ind på kirkegården, der er indviet 1511, gennem kirken.

På denne kirkegård er *Wolfgang A. Mozarts* enke begravet. Der ligger her på kirkegården et lille kapel-mausoleum for ærkebiskop *Wolf Dietrick* — bygget i italiensk renaissance ca. 1600 og med meget

smukke, ikke så store glasmalerier i væg-gene.

Jeg sætter mig ind i kapellet og tænker på Mozarts enke, som fik tilknytning til Danmark. *Mozart* døde i Wien 1791 og blev begravet på fattigkirkegården der. Han var gift med *Constance (Constantia) Weber*, som senere indgik ægteskab med danskeren, kgl. etatsråd *G. N. von Nissen*. Hun var født 1763 — altså for 200 år siden — og døde 1842. Graven var smukt holdt, hvilket ikke kunne siges om flere af de andre grave.

Så forlader jeg Salzburg og tager ud i det dejlige Salzkammergut med de mange skønne kirker, men ganske almindelige kirkegårde. Desværre nåede jeg ikke denne gang og heller ikke de andre gange, jeg har været der, at komme på en rigtig alpekirkegård, men en meget mærkelig kirkegård har jeg set i Hallstatt, som ligger ved Hallstättersøen.

Den ene del af kirkegården er et benhus. Her er en befolkning, der helt fra ældgammel tid aldrig har sluppet kærligheden til det land, som de har levet i, og derfor vil de også begravnes her; men de døde kan kun få lov til at hvile i 10 år på den lille kirkegård omkring den midalderlige kirke. Byen ligger i et bjerglandskab, og der er sparsomt med jord.

Derfor har befolkningen fundet på dette benhus, hvor hjerneskallerne og lidt andre knogler opbevares for stedse. Omkring kraniet er der malet en laubærkrans, et kors på panden og under det navn, fødsels- og dødsdato. For en ringe betaling fik jeg graveren til at lukke op for denne „kirkegård“.

På mig virkede benhuset ikke ubygge-ligt, alt lå ordnet pænt på en mængde hylder, men min rejseledsager forsvandt hurtigst muligt!

Da jeg efter denne rejse til Østrig igen var kommet hjem, gik jeg ud på Odense kirkegård og glædede mig over dens velholdthed og skønhed samt dejlige blomster i efterårsfarver.

Veje, gange og parkeringspladser på kirkegårde

Kirkegårdsinspektør Aage Fich

Vejlaceringer på kirkegårde synes ofte underlagt tilfældighedens præg, men er de nu så tilfældige, som det synes?

89. Kirkegårdsparti i Salzburg.
Foto: Forf.